

Leopold Flam

Schrijven om te overleven

1912-1995

Leopold Flam met emeritaat? Dat nemen de studenten filosofie en moraalwetenschap aan de VUB in 1982 niet. Ze sturen een vlammeende brief – inclusief petitie – richting faculteit om die beslissing ongedaan te maken. Flam zelf wil ook graag verder. Verder met zijn levenswerk dat 40 jaar eerder kristalhelder naar boven parelde tijdens zijn onmenselijk verblijf in concentratiekamp Buchenwald: het opvoeden en soms ook heropvoeden van de jeugd.

Fotobron: Academic & Scientific Publishers (ASP) VUBpress

Het is doffe ellende bij de familie Flam, Joodse ongeletterde migranten uit Rusland die in Antwerpen zijn neergestreken. Vader Herman scharrelt wat bij elkaar met de verkoop van groenten en fruit, mama leurt op straat met kranten. De *Groote Oorlog* spaart het arme gezin nog wat, maar vlak daarna slaat Magere Hein keihard toe. In de vorm van de Spaanse griep. Kleine Leopold overleeft het net, twee broertjes sterven in zijn armen. Flam vlucht weg in de boeken. In de literatuur die hij verslindt. In dagboeken die hij tot het einde van zijn leven rigoureuus bijhoudt. 'Ik verwacht zoveel van boeken, het zijn mijn enige vrienden', zegt hij later.

Zijn jeugd verloopt turbulent. Flam loopt weg van huis, mislukt als leerling-bakker, maar behaalt – als briljant veeltalig student – toch zijn diploma middelbaar onderwijs voor de middenjury. Gevolgd door knappe studies politiek, geschiedenis, filosofie en fysica aan de Gentse Rijksuniversiteit.

De Tweede Wereldoorlog is het scharniermoment in zijn leven. In het verzet, opgepakt en maandenlang in de Dossinkazerne, heel even vrij, opnieuw opgepakt en als gevangene nummer 148.753 naar Buchenwald. Flam blijft zijn dagboeken bijhouden, het zijn unieke documenten over het waanzinnige leven in een concentratiekamp.

Wie samen met Flam door de stad wandelde, wist dat het verkeer moest wijken. In 1979 kwam die zorgeloosheid hem duur te staan. Hij overleefde een ongeval maar moest de volgende jaren zijn arbeidsritme terugschroeven.

Na de oorlog stort Flam zich helemaal op het heropvoeden van de jeugd. Als leraar geschiedenis, als inspecteur, uiteindelijk als steeds invloedrijker filosoof. Flam wil geen 'herkauwers' afleveren. Hij verplicht zijn studenten tot nadenken. Hij probeert, confronteert.

Flams productie is legendarisch. 'Ik schrijf om te overleven', verontschuldigt hij zich bijna. 'Een warhoofd', zeggen sommige collega's. 'Een genie', volgens evenveel anderen. 'Wat een prof!', aldus zijn studenten.

Enkele van Flams ontelbare citaten. 'Denken betekent beslissen of zich in een crisis bevinden.' 'Elk denken is een poging om een weinig orde te brengen in de chaos die ons aanhoudend bedreigt.'

Leeftijdsgenoot en goede vriend Louis-Paul Boon vat Flam kernachtig samen. 'Flam, dat is rook, vuur, gensters, ondergronds gerommel, eeuwige onrust.'

Flam vernietigt zijn dagboeknotities over de oorlog grotendeels 'in een opwelling van wanhoop en verbijstering'. Naar de Dageraad is het verhaal, samengesteld uit de overgebleven notities en herinneringen

---